

S. TAKÁCS ANDRÁS

„NŐKTŐL NEM SZOKTAM NÉVJEGYET KAPNI”

Kendővel és buzogánnyal Teherántól Budapestig

AZ ON THE SPOTOT EGY FÉRFI ÉS EGY NŐ KÉSZÍTI, A MŰSORT GYÁRTÓ CÉGBEN 50-50 SZÁZALÉKOS TULAJDONOSOK, ÉS MINDKETTEN EGYFORMÁN ÜGYVEZETŐK. NEM IS ÉRTIK, HOGYAN LEHETNE MÁSKÉNT. MOST AZ ALKOTÓPÁROS FÉRFI TAGJA MESÉL EL KÉT TÖRTÉNETET ARRÓL, MINDEZ MENNYIRE NEM EVIDENS NEMCSAK IRÁNBAN, DE MAGYARORSZÁGON SEM.

Teherán, 2011. Egy belvárosi moziban ülünk az iráni diákképzés díjátadó-ján. Azért vagyunk itt, hogy éjszakánként kiosonhassunk a szállodából, és forgathassunk elnyomott művészekkel, bujkáló ellenzéki bloggerekkel és a leghíresebb iráni filmrendezővel, Jafar Panahival, aki Cannes-tól Berlinig ünnepezt sztar, miközben otthon nyolc év börtönre ítélték, és húsz évre eltiltották a filmezéstől. Azóta is nyert egy Arany Medvét, legutóbbi filmjét egyetlen taxiban forgatta le az iráni társadalmi feszültségekről. Kizárt, hogy átcuszott volna a hírhedt iráni filmcenzor szűrőjén, aki évtizedeken át egy vak férfi volt...

A teheráni mozi színpadán a hivatalos kultúra képviselői állnak, egyenként járulnak eléjük a díjazott fiatal tehetségek, akik-

nek nyilvánvalóan Panahi a példaképük, de itt és most egy életre elvágják a karrierjüket, ha nem vennék át szépen az elismerést, és nem ráznának kezét sorban a miniszteri illetékesekkel, mind a nyolccal.

Az ötödik díjazott egy fiatal rendező-lány. Ő is megkapja a szobrocskát, mint a többiek, és végigsétál az állami sorfal előtt, de nekisenki nem nyújt kezet. Persze tudtuk, hogy így lesz, mégis beleborzongunk a jelenetbe. Eszter mellettem egyre szaporábban veszi a levegőt. A Közel-Keleten mindig is élvezettel vette fel a legkülönbözőbb kendőket Damaszkusztól Gázáig, Aleppótól Bejrútig. De Iránban feltűnően több időt töltött a tükör előtt, és többször azon kaptam, hogy mire körülmenyesen magára tekerte a kendőt, percekre elcsendesedett.

HAJ ÉS HATALOM

A kötelező hidzsábnak itt más súlya van, mint Libanonban, Jordániában vagy a háború előtti Szíriában. Itt a kendő nem vallási vagy kulturális kérdés. Sőt a viselése nem is kérdés – a forradalmi gárda vegzá-lásai miatt egyetlen nőt sem látni az utcán kendő nélkül, és ez messze túlmutat a hidzsáb szimbolikus jelentőségén. Nyilván ebből következik az is, hogy sehol máshol nem láttunk a kendők alatt ilyen aprólékosan megmunkált, látványos frizurákat. A hajköltemények tetején a kendő leheletnyi lepelként hat, amely csak arra vár, hogy lerántsák.

Persze ez csak a felszín. Az ősi perzsa vallás, a zoroasztrizmus az i. e. 4. századtól kifejezetten egyenlőséget hirdetett a nemek között, a férfiak és a nők bére sem különbözhetett. Több mint egy évezred-del később az arab hódítás ehhez képest óriási változást hozott a nők jogaiban is. A 20. században aztán több mint ötven évig nem kellett hordani a kendőt. Sőt a sah idején egyenesen betiltották a vise-

S. TAKÁCS ANDRÁS Budapesten született, 16 évesen jelent meg az első interjúkötete. Tanult a New York-i Filmakadémián, az NBC News digitálisújságíró-kurzusán, emellett a BBC-nél és a CNN-nél is volt gyakornok. A Színház- és Filmművészeti Egyetemen ismerkedett meg későbbi alkotótársával, Cseke Eszterrel, akivel 2009-től *On The Spot* címmel közösen készítenek dokumentumfilm-sorozatot – 2015-ben, éppen a *Kilenc hónap alatt a Föld körül* sorozatuk zárásaképpen kisfiuk született. Az évek során szinte minden fontos hazai és külföldi szakmai díjjal elismerték a munkájukat, gázai filmjükkel több rangos nemzetközi díjat is elnyertek. Legfrissebb sorozatuk, az *On The Spot: Az ellenség gyermekei* a történelmi és személyes traumák feldolgozásáról szól, olyan emberekről, akik a 20. század legsötétebb korszakaiban és helyszínein voltak gyerekek. Október 18-tól szerda esténként látható a Duna Televízió műsorán.

A MÁKOSAT NE!

Néhány évvel az iráni forgatás után egy magyarországi vacsorára voltunk hivatalosak, ahol egyszer csak ugyanúgy kezd-tünk belesüllyedni a székünkbe, mint a teheráni moziban. A vendéglistán egy-értelműen a közös munkánk miatt szere-peltünk, a meghívón mégis ez állt: „Tisz-

zsebkendője és a csokornyakkendője is. Igazi úriembernek tűnt. Egészen addig, amíg meg nem szólalt. Amikor névjegyet cseréltünk, és Esztertől is kapott egyet, a következő szaladt ki a száján: „Nahát, nőktől nem szoktam névjegyet kapni!” A következő percekben legalább fél tucat bókot dobott be, ezek döntő többsége Eszter megjelenését dicsérte, közben mo-

ESZTER MEGJELENÉSÉT DICSERTE, KÖZBEN MODOROSAN IGYEKEZTE ELKÁPRÁZTATNI A PÉNZÜGYI PORTFÓLIÓJÁVAL – ESKÜSZÖM, NEM SOKON MÚLT, HOGY A KOCSIKULCSÁT MEG NEM PÖRGETTE AZ ASZTAL FÖLÖTT

lését. A század derekán a nyugati világ fehér férfiak által irányított sajtója bol-dogan csorgatta a nyálát az iráni nők miniszoknyás képeire, a Pahlavi-dinasztiát pedig ma kifejezetten feministának nevezhetnénk. Ugyanakkor a kétségkívül modern intézkedések és reformtörekvések a társadalom tradicionális felében ép-pen ellentétes hatást értek el.

Nina Ansary iráni-amerikai történész könyvéből például kiderül, hogy a régi hagyományok szerint élő családokban a hidzsáb betiltásának az lett a következmé-nye, hogy a lányokat egyszerűen nem engedték ki a házból. Az 1979-es iráni forradalom után Khomeini ajatollah újra kö-telezővé tette a kendőt, és megszüntette a koedukációt az oktatásban. Furcsa, de ennek éppen az lett az eredménye, hogy hirtelen több lány ült az iráni iskolapadokban. Ezekbe az iskolákba és kendővel a fejükön már a tradicionális családok lá-nyai is útnak indulhattak reggelente, és sokak szerint éppen ez indította el a lassú és megállíthatatlannak tűnő folyamatot az egyenjogúság visszaszerzése felé.

telt Takács András Úr!” Eszter lehetett volna a plusz egy. A meghívó nem egy informatikai konferenciára invitált a Ba-laton partjára, ahol a Férfiak Klubja el-nevezésű whiskysarokban táncoslányok vonaglanak a bárpulton a hazai IT-szek-tor krémjének (sajnos ez is egy konkrét történet a közelmúltból). Nem. Ez a meg-hívó az üzleti elitnek szervezett gálava-csorára szól egy elegáns budapesti szál-lodába. A válaszunkban jeleztük, hogy ez a kínos megfogalmazás az „ember-asz-szony” világgép szintjére pozicionálja a rendezvényt, de olyan gyors, őszinte és egyértelmű bocsánatkérés érkezett, hogy a meghívást többé nem lehetett vissza-utasítani.

A díszteremben a felső tízezer alig száz szereplőjét ültették le hatalmas ke-rek asztalok köré, helyet kapott még pár művész és újságíró is. Közvetlen szom-szédunk az egyik legnagyobb magyar befektetésialap-kezelő vezérigazgatója volt. A negyvenes fickó nyilvánvalóan személyre szabott szmokingban feszített, makulátlan volt a mandzsettája, a dísz-

dorosan igyekezte elkápráztatni a pénzü-gyi portfóliójával – esküszöm, nem so-kon múlt, hogy a kocsikulcsát meg nem pörgette az asztal fölött. Már lelki szemem előtt láttam, ahogy a desszertbor után kihívom a pesti jégre, de nem képzelőd-hettem tovább, mert amikor az előtelnél Eszter a mákos bagettért nyúlt, a bróker rászólt, hogy inkább válasszon másikat, mert mákos lesz a foga. Eszter valami viccel ütötte el a patronáló próbálko-zást, és jóízűen beleharapott a mákos bagettbe. Én meg csak ültem ott, és nem hittem a fülemnek. Ráadásul ez a szegény dűsgazdag, tanult és elegáns üzletember azt hitte, hogy éppen jófej.

Mindenesetre tavaly novemberben Do-nald „grab them by the pussy” Trumpot – akihez képest a mi brókerünk tényleg tal-pig gentleman volt – az amerikai nép megválasztotta elnöknek, és én azóta tu-dom, hogy ebben a történelmi pillanat-ban Teheránban több esély van a válto-zásra, mint a mi nyugati kultúránkban. Szorítok is az ottaniakért az egyenjogú mákos buborékból.